

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

МОЛОДІЖНА НАУКА ЗАРАДИ МИРУ ТА РОЗВИТКУ

присвячена Всесвітньому дню науки (9-11 листопада 2022 року)

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

«МОЛОДІЖНА НАУКА ЗАРАДИ МИРУ ТА РОЗВИТКУ»

*присвячена Всесвітньому дню науки
(9-11 листопада 2022 року)*

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2022

УДК 0/9(082)
М 754

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 12 від 28 листопада 2022 року)*

М 754 **Молодіжна наука заради миру та розвитку** : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (9-11 листопада 2022 року, м. Чернівці). Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2022. 656 с.

ISBN 978-966-423-755-7

У Збірнику представлені результати теоретичних і практичних досліджень із широкого спектру напрямів: суспільні науки, гуманітарні науки та мистецтво, технічні науки, природничі науки, аграрні науки та ветеринарія, біологія та охорона здоров'я, математичні науки.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Молодіжна наука заради миру та розвитку»*, яка присвячена Всесвітньому дню науки (9-11 листопада 2022 року). Конференція була організована та проведена Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича, Радою молодих вчених Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Радою молодих учених при Міністерстві освіти і науки України.

ISBN 978-966-423-755-7

УДК 0/9(082)

* За достовірність результатів дослідження відповідальність несуть автори

© Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича, 2022

Віра Лисік Концепція постпам'яті в контексті постколоніальних досліджень (зокрема літературні явища після трансформації 1989 р., в тому числі проза Анджея Стасюка).....	124
Катерина Калинич, Юліанна Віщак, Альона Тичініна Формування канонічного контуру зарубіжної / всесвітньої літератури	128
Оксана Багрій Способи вербалізації емоцій в англомовному художньому дискурсі на матеріалі творів Ніла Геймана та Террі Пратчетта «Good Omens» та Дари Корній «Гонимарник»	132
Катерина Калинич, Наталія Нікоряк Роль перекладу у створенні національної концепції іншомовної літератури	135
Анна Щербань Діалектизми у «Придибашках» Ю. Федьковича: специфіка авторського підходу	139
Світлана Григораши, Христина Костирко Книга як видавничий продукт. Стан книгочитання в Івано-Франківській області.....	143
Любов Демчина, Ксенія Гуляк Впровадження цифровізації архівів в Україні: порівняльний аналіз	148
Христина Крупа, Юлія Романишин Аналіз сучасних інтернет-платформ для роботи над резюме	151
Людмила Ніженік Епістемічна впевненість / невпевненість в мовленнєвих актах	155
Iryna Grygorova, Mykola Serhieiev Specific language skills in the military environment for military students	159
Світлана Наместюк, Олена Стефурак Розвиток соціально-прагматичної компетентності у вивченні іноземних мов	163
Іванна Струк, Анна-Діана Вікованюк Комунікативні параметри фразеологізмів з невербальними компонентами в українській мові	167
Євгенія Рубана Оними як спроба імплементації принципів мультилінгвізму (на матеріалі німецької фахової мови архітектури та будівництва).....	171
Вікторія Волинець Вербалізація атрибутів календарної обрядовості в діалектних текстах подолян.....	175
Діана Чернега Вживання фемінітивів у романі Джорджо Мойєс «До зустрічі з тобою».....	179
Сніжана Афтанас Лексичні трансформації омофонів за романами Айн Ренд «Джерело», Ayn Rand «The Fountainhead»	184
Аліна Венгер Евристичний потенціал ідеї інфляції еґо як засобу аналізу деструктивних явищ сучасності.....	187

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У СТВОРЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Катерина Калинич, Наталія Нікоряк

Кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна.

E-mail: k.kalynych@chnu.edu.ua

АНОТАЦІЯ. Досліджено роль перекладу у формуванні зарубіжної літератури. Висвітлено його історію, зміщення перекладацьких акцентів внаслідок епістемологічних орієнтирів. Увага акцентується на стратифікації перекладу за відповідними видами: метафізування, парафразування, імітація (характерні, як для XVII ст., так і для сучасності); прямий (запозичення, калькування, дослівний) та непрямий (транспозиція, модуляція, еквіваленція); мовознавчий, герменевтичний, ідеологічний, поетологічний, текстово-дискурсивний, семіотичний, когнітивний, психолінгвістичний, культурологічний, етичний. Виокремлено критерії до постаті перекладача (бути хорошим лінгвістом, культурологом, мати естетичний смак, відчувати дух оригіналу тексту, стиль та манеру авторського письма, відповідати нормам і правилам національної мови, зберігаючи усі наявні в оригіналі художні засоби). Продемонстровано найпоширеніші проблеми перекладу, серед яких: утворення нових значень, притаманні лише відповідній національній літературі, еkleктичний огляд художніх текстів, використання легкодоступних та популярних текстів, нерівні умови перекладацького попиту, орієнтація виключно на доробках власної національної літератури. Зроблено висновок, що переклад, виступаючи певним міжкультурним транзитом і своєрідним аттрактором світового літературного процесу, не лише нівелює мовні перешкоди, а й допомагає зберегти національну концепцію та загальнокультурну значимість літературного твору.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: переклад, перекладач, національна література.

I. Вступ

Реалізація міжкультурних зв'язків національних літератур призвела до процесів глобалізації, коли чималу роль відіграє знання мов. Необхідно враховувати, що значну роль у формуванні світової літератури як контекстуальної системи відносно конкретної національної літератури відіграють наявні переклади іноземних текстів. Так, при вивченні будь-якого художнього тексту із зарубіжної літератури для кращого сприйняття і трансляція провідних ідей, розуміння авторської думки викладачам вузів (як і шкільним вчителям) варто було б аналізувати оригінальні тексти. Однак така задача нездійсненна, позаяк неможливо володіти усіма мовами світу. Тому знайомство і поглиблене дослідження творів зарубіжних авторів в університетах та школах можливе лише через діяльність перекладачів. Історія перекладу, звісно, сягає давніх часів, коли перекладач виступав своєрідним посередником міжкультурного транзиту (Zapolskykh).

II. Дискурс перекладацьких концепцій

Зокрема, в епоху Середньовіччя основною ознакою письмового перекладу була його буквальність – так звана еквілінеарність (переклад здійснювався дослівно), цією справою займалися виключно монахи. Натомість епоха Відродження, звертаючись до перекладів світської літератури, вже орієнтувалася на норми перекладеної мови. В XVII ст., займаючись перекладами класичних творів античних авторів, перекладачі починають відмовлятися від буквального перекладу поетичного тексту, витворюючи своєрідну осучаснену імітацію оригіналу і при цьому намагаючись зберігати авторський стиль. Вже у XIX ст. виявляють себе дві протилежні тенденції перекладу: 1) переклад постає механічною роботою, спрямованою на ознайомлення з оригіналом і його автором, 2) переклад пов'язується з когнітивною категорією (перекладач виступає мислителем і творчим генієм, який є співавтором оригінального

тексту і збагачувачем власної мови). В той час як сучасність, орієнтуючись на глобалізацію та затребуваність вискотехнологічного прогресу, продукує динамічний розвиток перекладацького ринку (История перевода и переводческой мысли). І у наші часи переклад також має чималий попит, хоча треба відмітити делегування цієї процедури від людини на електронні ресурси. В. Мусій акцентує той факт, що у процедурі перекладу «відбувається перекодування твору з мови оригіналу на мову сприймача <...> перекладач сприймає авторське бачення образу чужого, пропускає його крізь призму власної ментальності та відтворює це все вже у своєму (інокультурному) дискурсі» (Musyі, с. 17). На сьогодні переклади стратифікуються за відповідними різновидами.

Англійський критик, поет, драматург і байкар XVII ст. Дж. Драйден виокремлював три типи перекладу: 1) так зване метафізування – дослівна передача авторського тексту; 2) парафразування – широкий переклад за змістом; 3) імітація – довільний виклад оригінального тексту (История перевода и переводческой мысли). Ці чинники прийнято й на тепер.

Французько-канадські лінгвісти XX ст. Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне дещо доповнили зазначені типи, додатково виділивши сім найпоширеніших видів. Загалом вони виокремлюють два магістральних шляхи перекладу – прямий (буквальний, екввалінарний) і непрямий. Перший, у свою чергу, поділяється на запозичення (для створення стилістичного ефекту і передачі колоритності певного етносу), калькування (запозичення відповідної синтагми і перекладання необхідного елементу її становлення), дослівний переклад («слово у слово»). Другий, непрямий переклад, включає транспозицію (заміна однієї мовної форми іншою частиною мови зі збереженням сенсу), модуляцію (своєрідне варіювання змісту завдяки зміні точки зору. Застосовується, коли переклад граматично правильний, але суперечить авторському стилю), еквваленцію (опис у двох текстах однакової цитації із застосуванням різних стилістичних та структурних засобів: кліше, приказки, ад'єктивні чи субстантивні стійкі поєднання), адаптацію (застосовується для заповнення перекладацьких лакун, коли ситуація у вихідній мові не знаходить перекладу і передається за допомогою іншої, екввалентної ситуації) (Vinay, Darbelnet).

Нарешті, сучасні вітчизняні дослідниці Г. Драненко та І. Сатиго підсумовують контур новітніх підходів до проблем перекладу: мовознавчий, герменевтичний, ідеологічний, поетологічний, текстово-дискурсивний, семіотичний, когнітивний, психолінгвістичний, культурологічний, етичний (Dranenko, Satyho).

Окрім сказаного, варто наголосити і на постаті перекладача як такої – до неї висуваються свої вимоги. Імена відомих перекладачів історія зберігає. Такими були Боецій, Святий Єронім, Л. Л. Андронік, Т. М. Плавт, Г. Ацилій, М. Т. Цицерон, М. Лютер. Крім того, до відомих перекладачів зараховують А. Поупа, Ф. Рюккерта, Г. Майрінка, Е. Паунда, Ж. Дарбельне, Ж.-П. Віне, Ю. Найда та ін.

В Україні перекладацькою діяльністю займали(-ють)ся І. Франко, А. Кримський, М. Зеров, П. Тичина, А. Білецький, М. Рильський, В. Мисик, Г. Кочур, М. Лукаш, Д. Павличко, А. Перепада, В. Морозов, А. Содомора, В. Шовкун, Ю. Покальчук, О. Мокровольський, М. Габлевич, П. Рихло, В. Діброва, М. Найдан, Ю. Андрухович, А. Татаренко, А. Бондар, Д. Чистяк та ін.

Відносно перекладацької компетенції висловлено чимало міркувань. Так, Дж. Драйден виокремлює наступні критерії: перекладач поезії сам повинен бути поетом, добре володіти мовами, відчувати дух оригіналу, відповідати естетичним канонам свого часу, тобто виступати своєрідним художником-портретистом. В той час як британський історик та письменник просвітницької доби А. Ф. Тайтлер у праці «Нарис принципів перекладу» (1791 р.) зауважував, що для повного розкриття ідей оригінального тексту перекладач

повинен бути знайомий із культурою того часу, стиль та манера перекладеного ним письма повинні відповідати оригіналу, а сам переклад повинен передбачати своєрідну легкість сприйняття (История перевода и переводческой мысли). Тому основна увага викладачів зарубіжної літератури повинна зосереджуватись не лише на адекватності перекладеного твору, відповідності норм і правил національної мови (орфографія, граматики тощо), а й на вмінні перекладача майстерно передати авторську манеру письма, зберегти усі художні засоби, стилістичні фігури, наявні в оригіналі (особливо це стосується поезії). У такий спосіб, будучи національним твором, перекладений текст фокусується на двох модусах – у приймаючій та вихідній країнах, не втрачаючи при цьому основну ідею та концепцію.

Втім, наявність перекладу ніяк не гарантує отримання якісного еквівалента оригіналу. Д. Демрош наголошує на тому, що перетинаючи кордон, будь-яка література трансформується і утворює в іншому культурному середовищі нове значення (Damrosch), позаяк «для перекладача, як правило, чужими є не лише інонаціональні характери оригіналу, а й власне національні образи цього оригіналу» (Musy, с. 17). Тому для викладачів / вчителів зарубіжної літератури постає нагальна проблема вибору тексту із найбільш достеменним перекладом твору, що вивчається.

Американська дослідниця літератури Е. Аптер у праці «Проти світової літератури: Про політику неперекладності» (2013 р.) слушно акцентує увагу на тому, що деякі поняття в літературах одних країн не мають відповідних еквівалентів – у інших, а переклад як такий не може замінити пильного читання оригінальних творів, хоча задля ширшого ознайомлення з літературами світу викладачі подекуди погоджуються на еkleктичний огляд художніх текстів, спотворюючи при цьому культурну вагу надбань. Також задля залучення до навчання платних студентів, – акцентує дослідниця, – деякі вищі ігнорують реальність високого і визнаного літературного канону, замінюючи його на легкодоступні і популярні тексти (Apter). Іншою значною проблемою сучасного гуманітарного світу є нерівні умови перекладацького попиту: наразі провідною світовою мовою виступає англійська, що провокує більший збут такої продукції (приміром, книги про «Гаррі Поттера» переведені 70-ма мовами світу).

З праці «Смерть дисципліни» (2003 р.) іншої американської вченої Г. Співак витікає, що у США вивчають лише англійських письменників і викладають світові літератури виключно за англійськими антологіями, призначеними для американських студентів. Така методика викладання літератури робить світогляд студентства не сприйнятливим до світу за межами свого середовища, тобто весь світ перетворюється на продовження Америки (Spivak). Отже, задля збереження статусу світової літератури викладачам варто звертатися до оригіналів текстів, використовуючи на парах аудіо- чи відеозаписи художніх творів автентичною мовою. Позаяк університети з початку свого виникнення (епоха Середньовіччя) на кожному часовому відрізку керувалися різними ментальними особливостями, національною специфікою, віросповіданням, расою, формувалися щоразу і специфічний соціокультурний контекст, в який студент повинен був імпліцитуватися.

В методологічному плані до аналогічних питань звертається і американська дослідниця Р. Волковіц у книзі «Народжений переклад: Сучасний роман в епоху світової літератури» (2015 р.), осібно наголошуючи, що у наш час за допомогою перекладу розповсюдження літератури може відбуватися значно швидше, проте натепер створюються романи, які задля більшого поширення навмисно спрямовані на масового читача, такі надто поверхневі тексти значно полегшують справу перекладача, позбавляючи його проблем із складностями високого стилю (Walkowitz).

З точки зору методики, в університеті серед студентів можуть знайтися знавці тієї чи іншої мови, які зможуть ознайомити своїх колег із оригіналом текстів безпосередньо на самій парі, прочитавши і аналітично переклавши відповідний уривок тексту, або виконавши це як індивідуальне завдання (звичайно, якщо не йдеться про факультети, де вивчаються іноземні мови).

III. Висновки

Отже, переклад, пройшовши відповідний етап свого розвитку та зазнавши адаптивних соціокультурних змін, досі постає необхідним міжкультурним транзитом. Саме він, долаючи лінгвістичні бар'єри та підтримуючи зв'язок кожної окремої літератури зі світовим літературним процесом, зберігає необхідну національну концепцію і аксіологічну сутність художнього тексту.

IV. Список використаних джерел

- [1] Apter, E. (2013). *Against World Literature: On the Politics of Untranslatabilit*. New York: Verso.
- [2] Damrosch, D (2003). *What Is World Literature?* Princeton & Oxford: Oxford University Press.
- [3] Dranenko, H., Satyho, I. (2016). Література та переклад: від поезики до етики. Чернівці: Місто.
- [4] Zapolskykh, S. (2010). Періодизація історії перекладу. *Нова філологія*, 41. С. 205-208.
- [5] Musyi, V. (2011). Образ «свого», «оного», «чужого» в русской прозе первой половины XIX века: монографія. Одеса: Астропринт.
- [6] Spivak, G. (2003). *Death of a discipline*. Columbia University Press.
- [7] Vinay, P., Darbelnet, J. (1968). *Stylistique Comparee du Francais et de l'anglais*. Paris.
- [8] Walkowitz, R.(2015). *Born Translated: The Contemporary Novel in an Age of World Literature*. Columbia University Press.
- [9] История перевода и переводческой мысли. Retrieved from URL: <https://studfile.net/preview/1666679/>

THE ROLE TRANSLATION IN CREATING THE NATIONAL CONCEPT OF FOREIGN LITERATURE

Kateryna Kalynych, Natalia Nikoriak

ABSTRACT. The article under studies deals with the issue of significance of translation in the formation of foreign literature. It outlines the history of translation, as well as points at the shift of translational accents due to epistemological guidelines. Particular emphasis has been laid on the stratification of translation in accordance with its respective types: metaphysical, paraphrases, imitation (typical of both the XVII century and modern times); direct (borrowing, calque or loan translation, word-for-word translation) and indirect (transposition, modulation, equivalency); linguistic, hermeneutic, poetic, textual, discursive, ideological, semiotic, cognitive, psycholinguistic, culturological, ethic. In addition, the article differentiates the criteria that a proficient translator should meet (possessing profound knowledge of Linguistics and Culture Studies, having an aesthetic taste, feeling the spirit of the original text, the style and manner of the author's writing, complying with the norms and rules of the national language, preserving all the artistic means available in the original). The paper also points out the most common problems of making an appropriate translation. They include the formation of new meanings inherent only to certain national literature, an eclectic review of fiction texts, the use of easily accessible and popular texts, unequal conditions of translation demand, exclusive focus on the works of certain national literature. The article concludes that acting as a certain intercultural transit and a kind of attractor of the world literary process, translation not only eliminates language barriers, but also helps preserve the national concept and general cultural significance of the literary work.

KEYWORDS: translation, translator, national literature.